

ENDERUN DERGİSİ
JOURNAL OF ENDERUN

e-ISSN: 2618-592X

YIL/YEAR: 2026 CİLT/VOL: 10 SAYI/ISSUE: 1

Çevrimiçi olarak / Available online at www.dergipark.org.tr/tr/pub/enderun

**VARLIK OLARAK DİL: HEIDEGGER'İN ONTOLOJİK
DİL KAVRAYIŞI İLE HABERMAS'IN İLETİŞİMSEL
EYLEM KURAMININ ONTOLOJİK
TEMELLENDİRMESİ**

LANGUAGE AS BEING: AN ONTOLOGICAL GROUNDING OF
MARTIN HEIDEGGER'S CONCEPTION OF LANGUAGE AND
JÜRGEN HABERMAS'S THEORY OF COMMUNICATIVE ACTION

Makalenin
Gönderim Tarihi:
08/12/2025

Nurgül ERGÜL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler Ve
Tanıtım, Reklamcılık Ve Tanıtım A.B.D
e-posta: nurgulergul@gmail.com,
Orcid: 0000-0002-9473-1474

Makalenin
Kabul Tarihi:
05/03/2026

DOI: 10.59274/enderun.1838356

ÖZET

Bu makale, Martin Heidegger'in dili "varlık olarak" temellendiren ontolojik yaklaşımı ile Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramında dili uzlaş, geçerlilik ve kamusal akıl üzerinden kuran sosyolojik çerçevesini karşılaştırmalı bir çözümlemeyle bir araya getirir. Heidegger'de dil, insanın dünyayla ilişkisinin kurucu ufkudur; anlam, dilde açılan bir varoluş alanı içinde belirir. Habermas'ta ise dil, toplumsal etkileşimin normatif zeminini kuran iletişimsel rasyonalite biçimidir; ortak anlam üretimi, karşılıklı anlama ve uzlaş süreçleri aracılığıyla kamusal alanın işleyişini mümkün kılar. Çalışmanın amacı, bu iki yaklaşımı ortak bir kavramsal düzlemde yeniden düzenleyerek dilin hem varoluşsal anlam ufkunu hem de toplumsal uzlaş mekanizmalarını kuran çift katmanlı bir yapı olduğunu göstermektir. Makale, ontolojik dil kavrayışının iletişim sosyolojisine yalnızca derinlik değil, aynı zamanda dijitalleşen kamusal tartışmaların anlam üretimi ve meşruiyet dinamiklerini açıklamada yeni bir teorik açıklık kazandırdığını ileri sürer. Böylece Heidegger'in ontolojik dili ile Habermas'ın iletişimsel rasyonalitesi arasında kurulan köprü, dilin toplumsal ilişkilerdeki kurucu rolünü hem varlık hem de uzlaş düzlemlerinde birlikte düşünmeye imkân veren özgün bir perspektif sunar.

Anahtar Kelimeler: İletişim Sosyolojisi, Varlık Felsefesi, Dil, Ontoloji, Heidegger, Habermas, İletişimsel Eylem.

ABSTRACT

This article brings together, through a comparative analysis, Martin Heidegger's ontological approach that grounds language as "being" and Jürgen Habermas's sociological framework in which language is constituted through consensus, validity, and public reason within the theory of communicative action. In Heidegger, language is the constitutive horizon of the human relation to the world; meaning emerges within an existential field opened by language. In Habermas, by contrast, language is a form of communicative rationality that establishes the normative ground of social interaction; the functioning of the public sphere becomes possible through processes of shared meaning production, mutual understanding, and consensus. The aim of the study is to reorganize these two approaches on a common conceptual plane and to demonstrate that language has a dual-layered structure that constitutes both the existential horizon of meaning and the mechanisms of social consensus. The article argues that an ontological conception of language provides communication sociology not only with depth but also with new theoretical clarity in explaining the dynamics of meaning production and legitimacy in digitalized public debates. In this way, the bridge established between Heidegger's ontological language and Habermas's communicative rationality offers an original perspective that enables the constitutive role of language in social relations to be considered simultaneously at the levels of being and consensus.

Keywords: Sociology of Communication, Ontology of Being, Language, Ontology, Heidegger, Habermas, Communicative Action.

1. Giriş

Dil, sosyal bilimlerde çoğunlukla iletişimin aracı, normların dolaşım kanalı ya da anlamın toplumsal üretim zemini olarak ele alınırken, felsefi gelenekte insanın dünyayla kurduğu ilişkinin kurucu ufku olarak düşünülür. Bu iki yaklaşım arasındaki ayrım yalnızca disiplinler bir farklılığa değil, dilin ontolojik statüsü ile toplumsal işlevi arasındaki kuramsal gerilime işaret eder. İletişim sosyolojisi, dilin normatif, etkileşimsel ve kamusal boyutlarını sistematik biçimde çözümleyerek uzlaş, geçerlilik iddiaları ve kamusal akıl yürütme gibi kavramlar üzerinden toplumsal düzenin iletişimsel temellerini ortaya koymuştur (Jürgen Habermas, 1984; Bohman, 1999). Buna karşılık ontoloji ve fenomenoloji hattında dil, yalnızca temsil eden bir sistem değil, anlamın açıldığı varoluşsal bir alan olarak kavranır (Martin Heidegger, 1971; Dahlstrom, 1995). Bu iki kavrayış düzeyi çoğu zaman ayrı düşünülmüş olsa da güncel iletişim koşulları, dilin hem varoluşsal hem de toplumsal kurucu rolünün birlikte ele alınmasını gerektiren bir görünüm ortaya koymaktadır.

Özellikle dijitalleşen kamusal iletişim ortamlarında anlam üretimi ve meşruiyet süreçleri, yalnızca söylem dolaşımı ya da normatif prosedürler üzerinden açıklanamayacak ölçüde karmaşıklaşmıştır. Sosyal medya platformları, algoritmik seçicilik ve etkileşim yoğunluğu aracılığıyla kamusal görünürlüğü yeniden düzenlerken, neyin anlamlı, güvenilir ya da meşru kabul

edileceğine ilişkin algısal ufukları da dönüştürmektedir (Jungherr, Schroeder & Stier, 2023; Schlesinger, 2024). Bu dönüşüm, kamusal alan kuramının dijital bağlamda yeniden düşünülmesini gerektirmekte; uzlaş, kamusal akıl ve iletişimsel rasyonalite kavramlarının yeni medya ortamlarında nasıl işlediğine ilişkin tartışmaları yoğunlaştırmaktadır (Trenz, 2024). Bu bağlamda iletişimi yalnızca mesajların değişimi ya da normların uygulanması olarak ele alan yaklaşımlar, anlamın belirme koşulları ile uzlaşının normatif yapısı arasındaki ilişkiyi bütüncül biçimde açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Bu noktada Heidegger'in dil yaklaşımı belirleyicidir. Heidegger'de dil, insanın dünyayla kurduğu ilişkinin dışsal bir aracı değil, anlamın açıldığı varoluşsal bir alandır; insanın dünyada-olma hâli dilde açılan bir anlam ufku içinde gerçekleşir (Martin Heidegger, 1971; Inwood, 1999). Bu ontolojik perspektif, dilin temsil eden bir sistemden ziyade dünyayı açan bir yapı olduğunu göstererek, anlamın ön-koşullarını felsefi bir düzlemde temellendirir. Böylece dil, toplumsal etkileşimin üzerinde gerçekleştiği nötr bir zemin değil, insan deneyiminin kurucu boyutu olarak kavranır.

Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı ise dili, karşılıklı anlama ve uzlaş üretimine yönelik normatif bir toplumsal pratik olarak ele alır. İletişim burada geçerlilik iddiaları üzerinden işleyen bir rasyonalite biçimidir ve kamusal alanın demokratik işleyişini mümkün kılar (Jürgen Habermas, 1984; McCarthy, 1991). Habermas'ın yaklaşımı, dilin normatif boyutunu sistematik biçimde açmıyarak toplumsal etkileşimin rasyonel temellerini görünür kılar. Bu çerçevede dil, yalnızca anlam taşıyan bir araç değil, toplumsal düzenin meşruiyetini kuran iletişimsel bir yapı olarak belirir.

Heidegger'in ontolojik dili ile Habermas'ın iletişimsel rasyonalitesi, dilin farklı düzlemlerine odaklanmakla birlikte birlikte düşünüldüklerinde dilin toplumsal ilişkilerdeki kurucu rolünü daha kapsamlı biçimde kavramaya imkân tanır. Ontolojik düzlem anlamın belirme koşullarını açarken, iletişimsel düzlem bu anlamın nasıl paylaşıldığını, sınındığını ve meşrulaştırıldığını gösterir. Bu iki perspektifin kesişimi, dilin hem varoluşsal anlam ufkunu hem de kamusal uzlaş mekanizmalarını kuran bir yapı olarak ele alınmasını mümkün kılar.

Bu makale, söz konusu kuramsal eksenleri karşılaştırmalı olarak düzenleyerek, ontolojik dil kavrayışının iletişim sosyolojisine yalnızca felsefi derinlik değil, aynı zamanda dijitalleşen kamusal tartışmaların anlam üretimi ve meşruiyet dinamiklerini açıklamada yeni bir teorik açıklık kazandırdığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, Heidegger'in dilin varoluşsal statüsüne ilişkin çözümlemesini, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı ile ele alarak dilin toplumsal ilişkilerdeki kurucu rolünü hem varlık hem de uzlaş düzlemlerinde tartışır. Böylece dil, yalnızca söylemsel bir araç değil, anlamın açıldığı ve toplumsal düzenin kurulduğu çift katmanlı bir yapı olarak konumlandırılır.

Teorik Çerçeve

Dil ve varlık ilişkisi, 20. yüzyıl düşüncesinde yalnızca dil felsefesinin değil, insanın dünyayla kurduğu ilişkinin nasıl anlaşılması gerektiğine dair temel ontolojik tartışmaların merkezinde yer almıştır. Bu bağlamda Martin Heidegger'in dil anlayışı, dili temsil eden bir sistem olmaktan çıkarıp varlığın açığa çıktığı bir alan olarak konumlandırması bakımından belirleyicidir (Heidegger, 1971). Heidegger'de dil, anlamın sonradan yüklendiği bir araç değil; anlamın belirme koşuludur. İnsan dünyada, nesnelerle karşılaşan bir özne olarak değil, dilde açılan bir anlam ufku içinde “dünyada-olan” bir varlık olarak konumlanır. Bu nedenle dil, ontolojik olarak ikincil değil kurucudur: insanın dünyayı deneyimleme biçimi dilsel bir açılma süreci içinde gerçekleşir (Dahlstrom, 1995).

Bu ontolojik perspektif, iletişim sosyolojisinde hâkim olan işlevsel ve normatif dil anlayışlarından önemli ölçüde ayrılır. Geleneksel iletişim kuramları dili çoğunlukla mesaj iletimi, bilgi aktarımı veya toplumsal koordinasyon aracı olarak ele alırken, Heidegger dili varoluşsal bir “açığa çıkma” süreci olarak düşünür. Bu yaklaşım, anlamın ne şekilde mümkün olduğu sorusunu iletişimsel süreçlerin öncesine, insanın dünyayla kurduğu temel ilişkiye taşır. Böylece dil, toplumsal ilişkilerin üzerinde gerçekleştiği nötr bir zemin değil, o ilişkilerin mümkünlük koşuludur. Bu yönüyle Heideggerci ontolojik dil anlayışı, iletişim süreçlerinde anlamın neden çoğu zaman “verili” değil, deneyimsel ve tarihsel olarak açılan bir yapı olduğunu açıklamada güçlü bir kuramsal dayanak sunar (Inwood, 1999).

Öte yandan Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı, dilin toplumsal işlevini normatif bir çerçeve içinde sistematikleştirir (Habermas, 1984). Habermas'a göre iletişim, stratejik başarıdan ziyade karşılıklı anlama yönelen bir eylem biçimidir ve dil bu süreçte geçerlilik iddialarının taşıyıcısıdır. Doğruluk, doğrulukluk ve içtenlik iddiaları üzerinden işleyen iletişimsel rasyonalite, toplumsal uzlaşının ve meşruiyetin temelini oluşturur (McCarthy, 1991). Bu çerçevede dil, yalnızca bireyler arası etkileşimi düzenleyen bir araç değil, kamusal alanın normatif yapısını kuran bir mekanizma olarak belirir.

Habermas'ın yaklaşımı, dilin toplumsal düzenle ilişkisini açıklamada güçlüdür; ancak anlamın belirme koşullarını ontolojik düzlemde temellendirmez. Heidegger ise tam tersine, anlamın ontolojik ufkunu açar fakat toplumsal normların ve kamusal uzlaşının nasıl kurulduğuna dair sistematik bir çerçeve geliştirmez. Bu durum, iki yaklaşımın birbirini dışlayan değil, farklı açıklama düzeylerine odaklanan kuramsal perspektifler olarak görülmesini mümkün kılar. Ontolojik düzlem anlamın açılma koşullarını,

iletişimsel düzlem ise bu anlamın nasıl paylaşıldığını, sınındığını ve kurumsallaştığını gösterir.

Bu iki düzlemin birlikte düşünülmesi özellikle dijital kamusal iletişim bağlamında belirleyici hâle gelmektedir. Günümüz dijital iletişim ortamlarında anlam üretimi, algoritmik düzenlemeler, hızlanmış dolaşım ve yoğunlaşmış etkileşim biçimleri içinde gerçekleşirken; meşruiyet üretimi, doğrulama rejimleri ve kamusal akıl yürütme pratikleri eşzamanlı olarak işlemektedir (Jungherr et al., 2023; Schlesinger, 2024). Bu ortamda iletişim yalnızca normatif kurallarla açıklanamaz; çünkü hangi içeriğin anlamlı, dikkat çekici ya da “gerçek” olarak deneyimlendiği, bireylerin dünyayı algılama ve anlamlandırma ufuklarıyla da ilişkilidir. Dolayısıyla dijital kamusal tartışmalar, ontolojik anlam ufku ile normatif uzlaş mekanizmalarının iç içe geçtiği bir iletişim yapısı sergiler.

Bu noktada hermenötik geleneğin katkıları da önem kazanır. Hans-Georg Gadamer, anlamın tarihsel ufuklar içinde ortaya çıktığını ve dilin yalnızca ifade değil, anlama sürecinin kendisi olduğunu vurgular (Gadamer, 1975). Bu yaklaşım, anlamın sabit değil, diyalojik ve tarihsel olarak açılan bir süreç olduğunu göstererek ontolojik dil kavrayışı ile toplumsal etkileşim süreçleri arasında bir köprü kurar. Benzer biçimde, Pierre Bourdieu dilin toplumsal güç ilişkileri içindeki konumunu analiz ederek, dilsel pratiklerin toplumsal sermaye ve sembolik iktidar üretimiyle bağlantısını ortaya koyar (Bourdieu, 1991). Bu katkılar, dilin hem ontolojik hem de toplumsal olarak kurucu olduğunu gösteren çok katmanlı bir çerçeveyi destekler.

Bu kuramsal arka plan, makalenin temel iddiasını yapılandırır: Dil, ne yalnızca varlığın şiirsel-ontolojik açılımına indirgenebilir ne de salt normatif uzlaş prosedürlerinin aracı olarak görülebilir. Ontolojik dil kavrayışı anlamın belirme koşullarını açarken, iletişimsel rasyonalite bu anlamın kamusal alanda nasıl meşrulaştığını açıklar. Bu iki yaklaşımın birlikte düşünülmesi, dijitalleşen kamusal tartışmaların hem anlam üretim dinamiklerini hem de meşruiyet süreçlerini daha açıklayıcı bir teorik çerçeve içinde kavramaya imkân tanır.

2. Yöntem

Bu çalışma, Martin Heidegger’in dilin ontolojik statüsüne ilişkin yaklaşımı ile Jürgen Habermas’ın iletişimsel eylem kuramını karşılaştırmalı biçimde

çözümleyen nitel bir kuramsal araştırmadır. Araştırma tasarımı, felsefi metin çözümlemesine dayalı karşılaştırmalı kavramsal analiz modeline dayanmaktadır. Bu yaklaşım, sosyal teori ve felsefi araştırmalarda kavramların yalnızca tanımsal içeriklerinin değil, işlevsel rollerinin ve kuramsal bağlamlarının da çözümlenmesini öngören bir yöntemsel çerçeveye karşılık gelir (Beaney, 2013; Gabriel, 2015). Dolayısıyla çalışma, kavramları veri olarak ele almakta ve kuramsal yapıların anlam üretme biçimlerini analiz etmektedir.

Araştırmanın epistemik zemini, hermenötik ve fenomenolojik çözümleme geleneği ile eleştirel toplumsal kuramın metin temelli analiz ilkelerini birlikte kullanmaktadır (Gadamer, 1975; Bohman, 1999). Bu doğrultuda yöntem, pozitivist anlamda veri toplama ve ölçümleme yerine, kuramsal sistemlerin içsel tutarlılığını, kavramsal ilişkilerini ve açıklama kapasitelerini çözümlemeye odaklanır. Bu tür bir yaklaşım, sosyal teoride “normatif-kavramsal araştırma” olarak adlandırılan ve açıklayıcı modellerin ontolojik ve normatif öncüllerini açığa çıkarmayı amaçlayan araştırma türüyle uyumludur (Flyvbjerg, 2001).

Analiz süreci üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada her iki düşünürün temel metinleri bağlamsal bütünlük içinde okunmuş ve dilin statüsüne ilişkin kurucu kavramlar belirlenmiştir. Heidegger bağlamında “varlık (Sein)”, “dünyada-olma”, “açığa çıkma (aletheia)”, “söyleyiş (Sage)” ve “dil-in varlığın evi oluşu” kavramları analizin ontolojik eksenini oluşturmuştur (Heidegger, 1971; Inwood, 1999). Habermas bağlamında ise “iletişimsel eylem”, “iletişimsel rasyonalite”, “geçerlilik iddiaları”, “uzlaş” ve “kamusal alan” kavramları normatif-toplumsal eksenini belirlemiştir (Habermas, 1984; McCarthy, 1991).

İkinci aşamada kavramlar yalnızca içerik düzeyinde değil, kuramsal işlevleri açısından çözümlenmiştir. Bu aşama, kavramların hangi sorunu çözmeye yöneldiğini ve kuramsal sistem içindeki rollerini ortaya koymayı hedefleyen işlevsel-kavramsal analiz yaklaşımına dayanmaktadır (Beaney, 2013). Böylece Heidegger’de dilin “anlamın belirleme koşulu” olarak işlevi ile Habermas’ta dilin “uzlaşının normatif zemini” olarak işlevi karşılaştırılabilir bir düzleme taşınmıştır.

Üçüncü aşamada ise karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Bu aşama, kuramsal karşılaştırma literatüründe önerilen “eşleştirilmiş kavram çözümlemesi” yöntemine dayanır (Collier, 1993). Bu yöntem, farklı kuramsal geleneklere ait kavramların aynı analitik sorular üzerinden incelenmesini öngörür.

Çalışmada karşılaştırma üç analitik soru üzerinden yürütülmüştür:

Dil anlamın oluşumunda hangi statüye sahiptir?

Dil toplumsal ilişkilerin kurulmasında nasıl bir kurucu rol oynar?

Meşruiyet ve uzlaşma süreçlerinde dilin işlevi nedir?

Bu sorular aracılığıyla ontolojik ve iletişimsel düzlemler arasında analitik bir eşleştirme yapılmış, kuramsal açıklama düzeyleri arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur.

Bu yöntemin geçerliliği, kavramların bağlamından koparılmadan, metin içi bütünlük gözetilerek ve literatürdeki yerleşik yorumlarla karşılaştırılarak ele alınması yoluyla sağlanmıştır (Dahlstrom, 1995; McCarthy, 1991). Böylece yorum, öznel bir okuma olmaktan çıkarılıp kuramsal gelenek içindeki yerleşik anlam ağlarına dayandırılmıştır.

Çalışmanın sınırlılığı, analizin yalnızca iki düşünürün seçilmiş metinleri üzerinden yürütülmesi ve ampirik veri içermemesidir. Ancak araştırmamanın amacı kuramsal açıklama düzeylerini genişletmek olduğundan, bu sınırlılık yöntemin doğasıyla uyumludur. Derinlemesine metin çözümlemesine dayalı bu yaklaşım, dilin ontolojik ve iletişimsel boyutlarını birlikte düşünmeye imkân veren kuramsal bir sentezin geliştirilmesi için uygun bir zemin sunmaktadır.

3. Bulgular

Bu bölüm, Heidegger'in dili anlamın ontolojik ufku olarak kuran yaklaşımı ile Habermas'ın dili toplumsal uzlaşının normatif zemini olarak temellendiren kuramını karşılaştırmalı bir düzlemde çözümleyerek, anlam üretimi ile meşruiyet üretiminin birbirine bağlı iki açıklama düzeyi olduğunu göstermektedir. Analiz, dilin statüsünü, toplumsal işlevini ve bu iki düzlemin kesişimini ele alarak dijital kamusal tartışmalarda ortaya çıkan anlam ve meşruiyet sorunlarını daha kapsamlı bir teorik çerçeve içinde açıklamayı amaçlamaktadır.

4.1. Dilin Ontolojik Statüsü

Dil, modern iletişim teorilerinde çoğunlukla anlamın iletildiği bir araç olarak

konumlandırılrsa da ontolojik düşünce geleneğinde dil, anlamın ortaya çıktığı koşul olarak ele alınır. Bu ayrım yalnızca kuramsal bir nüans değil, anlamın doğasına dair iki farklı açıklama düzeyine işaret eder. Martin Heidegger’in dil anlayışı, bu bağlamda, dili temsil eden bir sistemden ziyade varlığın açığa çıktığı bir alan olarak kurması bakımından belirleyicidir (Heidegger, 1971). Heideggerci çerçevede dil, nesnelere ad veren bir yapı değil; dünyayı “dünya” olarak açan ontolojik ufuktur. İnsan, dünyayla karşılaşan bir bilinç değil, dünyada-dil içinde var olan bir varlıktır. Bu nedenle anlam, dilin sonradan eklediği bir katman değil, dilsel açılma sürecinin kendisidir (Dahlstrom, 1995).

Bu yaklaşım, anlamı toplumsal uzlaşının ürünü olarak gören iletişimsel modellere kıyasla daha temel bir düzlemde konumlanır. Çünkü burada soru “insanlar nasıl anlaşıyor?” değil, “anlaşılabilirlik nasıl mümkün olur?” sorusudur. Heidegger’de “dil varlığın evidir” önermesi, anlamın nesnel gerçeklikten türemediğini, insanın dünyayla ilişkisinde dil aracılığıyla belirdiğini ifade eder. Dil, varlığın kendisini açığa vurduğu süreçtir; dolayısıyla insanın deneyimi, ontolojik olarak dilsel bir yapı içinde gerçekleşir (Inwood, 1999). Bu perspektif, anlamın yalnızca bilişsel ya da toplumsal değil, varoluşsal bir temele sahip olduğunu gösterir.

Bu ontolojik konumlandırma, iletişim süreçlerinde karşılaşılan birçok fenomeni açıklamada güçlü bir zemin sunar. Özellikle dijital kamusal iletişim ortamlarında anlamın hızla çoğalması, parçalanması ve yeniden bağlamsallaşması, anlamın sabit bir içerik değil, sürekli açılan bir ufuk olduğunu göstermektedir. Dijital ortamlarda içeriklerin yalnızca bilgi taşıması değil, kullanıcıların dünyayı algılama biçimlerini çerçevelemesi, ontolojik anlam ufkunun teknolojik ortamlar tarafından şekillendirildiğini düşündürmektedir (Jungherr, Schroeder & Stier, 2023). Bu durum, anlamın iletiminden çok anlamın belirme koşullarının dönüşümüne işaret eder; bu da Heideggerci ontolojik dil anlayışını güncel iletişim bağlamında açıklayıcı hâle getirir.

Öte yandan Jürgen Habermas’ın yaklaşımı, dili ontolojik bir açılma sürecinden ziyade iletişimsel rasyonalitenin taşıyıcısı olarak ele alır (Habermas, 1984). Habermas’ta dil, geçerlilik iddialarının ifade edildiği ve sınındığı bir normatif yapıdır. Bu çerçeve, iletişimin düzenleyici boyutunu güçlü biçimde açıklar; ancak anlamın neden ve nasıl mümkün olduğu sorusunu ontolojik düzlemde ele almaz. Habermasçı modelde dil, zaten anlamlı bir dünyada işleyen bir uzlaş mekanizmasıdır. Heideggerci yaklaşım ise bu “zaten anlamlı dünya”nın nasıl açıldığını açıklayan düzlemi sağlar.

Bu iki yaklaşımın karşılaştırılması, anlamın iki katmanlı bir yapı içinde işlediğini gösterir: ontolojik katman anlamın belirleme ufkunu, iletişimsel katman ise bu anlamın toplumsal dolaşım ve meşruiyet süreçlerini kurar. Ontolojik düzlem olmadan iletişimsel uzlaşma içeriksiz kalırken, normatif iletişimsel yapı olmadan ontolojik anlam toplumsal olarak paylaşılamaz. Bu durum, dijital kamusal tartışmalarda daha görünür hâle gelmektedir. Platform temelli iletişim, bir yandan anlam ufuklarını yeniden çerçevelerken, diğer yandan doğrulama ve meşruiyet mekanizmalarını dönüştürmektedir (Schlesinger, 2024). Böylece iletişim yalnızca bilgi değişimi değil, dünyayı deneyimleme biçimlerinin dilsel olarak kurulması ve toplumsal olarak sınanması süreci hâline gelir.

Dolayısıyla dilin ontolojik statüsü, iletişim sosyolojisinin açıklama alanını genişleten bir boyut sunar. Dilin yalnızca normatif kurallarla düzenlenen bir etkileşim aracı olmadığı; insanın dünyayı deneyimleme ve anlamlandırma biçimini kurduğu ontolojik bir alan olduğu görülmektedir. Bu ontolojik ufuk, iletişimsel rasyonalite çerçevesinin üzerine inşa edildiği anlam zeminini sağlar. Böylece dil, hem anlamın açıldığı varoluşsal alan hem de bu anlamın toplumsal olarak işlediği iletişimsel yapı olarak çift katmanlı bir kurucu rol üstlenir.

4.2. İletişimin Toplumsal Kodları (Uzlaşımın Normatif Mekaniği Olarak Dil)

İletişimsel süreçlerin toplumsal düzen ve meşruiyet üretimiyle ilişkisi, dili yalnızca anlam taşıyan bir araç değil, normatif olarak yapılandırılmış bir eylem zemini olarak düşünmeyi gerektirir. Bu noktada Jürgen Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı, dilin toplumsal koordinasyonu mümkün kılan rasyonel bir pratik olarak nasıl işlediğini sistematik biçimde ortaya koyar (Habermas, 1984). Habermas'a göre iletişim, stratejik başarıya değil karşılıklı anlama yönelmiş bir eylem tipidir ve dil bu süreçte "geçerlilik iddiaları"nın dile getirildiği, sınındığı ve kabul ya da reddedildiği normatif bir ortam sağlar. Doğruluk (olguya uygunluk), doğrulukluk (normatif uygunluk) ve içtenlik (özel dürüstlük) iddiaları, iletişimsel rasyonalitenin çekirdeğini oluşturur (McCarthy, 1991). Bu yapı, toplumsal uzlaşımın tesadüfi değil, dilsel olarak örgütlenmiş ve gerekçelendirilebilir bir süreç olduğunu gösterir.

Bu normatif mekanizma, kamusal alanın işleyişinde belirleyicidir. Kamusal tartışmalar, bireylerin yalnızca görüş beyan ettiği değil, iddialarını gerekçelendirdiği ve başkalarının itirazlarına açık tuttuğu iletişimsel düzeneklerdir. Bu düzeneklerde dil, ortak anlam üretiminin yanı sıra, hangi

iddiaların meşru sayılacağına ilişkin ölçütleri de taşır. Dolayısıyla dil, toplumsal düzenin yalnızca sembolik değil, kurucu bir bileşeni olarak işlev görür. Habermasçı çerçeve, meşruiyetin zorlayıcı güçten değil, gerekçelendirilmiş uzlaşıdan türediğini vurgulayarak dilin normatif kapasitesini merkezileştirir (Bohman, 1999).

Bununla birlikte, iletişimsel rasyonalitenin işleyişi tarihsel ve teknolojik bağlamlardan bağımsız değildir. Dijitalleşen kamusal iletişim ortamları, geçerlilik iddialarının dolaşım biçimlerini dönüştürmüş; görünürlük, erişim ve etkileşim dinamiklerini platform mimarileri ve algoritmik seçicilik üzerinden yeniden düzenlemiştir. Bu dönüşüm, uzlaşının nasıl kurulduğu ve hangi gerekçelerin kamusal olarak etkili olduğu sorularını daha karmaşık hâle getirmiştir (Jungherr, Schroeder & Stier, 2023; Schlesinger, 2024). Örneğin, içeriklerin viral dolaşımı, doğruluk iddialarının rasyonel tartışma süreçlerinden ziyade duygusal tepkiler ve ağ etkileri üzerinden meşruiyet kazanmasına yol açabilmektedir. Bu durum, iletişimsel rasyonalitenin normatif idealini ortadan kaldırmaz; aksine, hangi koşullar altında işleyebildiğini analitik olarak görünür kılar.

Habermas'ın kuramı tam da bu noktada açıklayıcıdır: İletişimsel eylem, ideal konuşma durumuna referansla normatif bir ölçüt sunar; fiilî iletişim pratikleri bu ölçütle karşılaştırılarak değerlendirilebilir. Böylece dijital kamusal tartışmalarda ortaya çıkan bilgi kirliliği, manipülasyon ya da kutuplaşma gibi olgular, iletişimsel rasyonalitenin zayıflaması ya da geçerlilik iddialarının yeterince sınanmaması olarak analiz edilebilir (Trenz, 2024). Dil burada, yalnızca anlamların dolaştığı bir ortam değil, iddiaların meşruiyet kazanma süreçlerinin örgütlendiği normatif bir altyapıdır.

Ancak bu normatif mekanizma, anlamın zaten paylaşılan bir ufuk içinde dolaştığı varsayımına dayanır. Yani iletişimsel rasyonalitenin işlemesi için katılımcıların dünyayı belirli ölçüde ortak bir anlam alanı içinde deneyimlemesi gerekir. Bu nokta, ontolojik düzlemin önemini yeniden gündeme getirir. Eğer anlam ufukları radikal biçimde parçalanmışsa, geçerlilik iddialarının karşılıklı olarak anlaşılabilirliği zayıflar. Dolayısıyla normatif uzlaşma mekanizması, ontolojik anlam zeminine bağımlıdır. Bu karşılıklı bağımlılık, dilin çift katmanlı kurucu rolünü görünür kılar: Ontolojik ufuk anlamın belirleme koşullarını sağlarken, iletişimsel rasyonalite bu anlamın kamusal olarak sınanma ve meşrulaştırılma süreçlerini düzenler.

Bu çerçevede dil, toplumsal kodların pasif taşıyıcısı değil, meşruiyet üretiminin etkin mekanizmasıdır. Normlar, kurallar ve kurumlar, dilsel

gerekçelendirme süreçleri aracılığıyla geçerlilik kazanır. Bu nedenle iletişim sosyolojisi açısından dil, toplumsal düzenin “üstünde” değil, tam merkezinde yer alır. Habermasçı model, dijital çağda dönüşen kamusal iletişim pratiklerini değerlendirmek için hâlâ güçlü bir normatif referans sunar; ancak bu modelin açıklayıcılığı, ontolojik anlam ufkuyla birlikte düşünüldüğünde genişler. Böylece dil, hem uzlaşının normatif mekaniği hem de bu mekaniğin işlemlerini mümkün kılan anlam ufkuna dayanan bir kurucu yapı olarak kavranır.

4.3. Varlık ve İletişim İlişkisi (Anlam Ufku ile Meşruiyet Mekanizması Arasındaki Kurucu İlişki)

Önceki iki alt bölümde ortaya konduğu üzere, dil bir yandan anlamın belirlediği ontolojik ufku kurarken, diğer yandan bu anlamın toplumsal dolaşımını, sınanmasını ve meşrulaştırılmasını düzenleyen normatif bir iletişimsel mekanizma olarak işler. Bu bölüm, söz konusu iki düzlemin birbirinden bağımsız değil, kurucu biçimde ilişkili olduğunu analitik olarak göstermeyi amaçlamaktadır. Böylece dilin, insan deneyiminde hem dünyayı açan hem de toplumsal düzeni kuran çift katmanlı yapısı, makalenin temel tezi doğrultusunda bütüncül bir çerçeve içinde görünür hâle gelir.

Martin Heidegger’in ontolojik dil anlayışı, anlamın önceden verilmiş nesnel içeriklerden değil, insanın dünyayla kurduğu dilsel açılma sürecinden türediğini ortaya koyar (Heidegger, 1971). İnsan dünyada, “dilsel olarak açılmış” bir anlam ufkunda bulunur; nesneler, olaylar ve ilişkiler bu ufuk içinde belirir. Bu durum, anlamın salt öznel bir yükleme ya da toplumsal uzlaşısı sonucu değil, varoluşsal bir koşul olduğunu gösterir (Dahlstrom, 1995). Ancak bu ontolojik açılma, kendiliğinden toplumsal geçerlilik üretmez. Anlamın bireysel deneyim düzeyinde açılması ile kamusal olarak kabul görmesi arasında ayrı bir süreç bulunmaktadır.

Bu noktada Jürgen Habermas’ın iletişimsel eylem kuramı devreye girer. Habermas’ta dil, bireylerin iddialarını gerekçelendirdiği, başkalarının itirazlarına açtığı ve uzlaşısı arayışına yöneldiği normatif bir eylem alanıdır (Habermas, 1984). Geçerlilik iddialarının dile getirilmesi ve karşılıklı olarak sınanması, anlamın kamusal meşruiyet kazanmasının temel mekanizmasını oluşturur (McCarthy, 1991). Dolayısıyla iletişimsel rasyonalite, ontolojik olarak açılan anlamın toplumsal olarak tanınması ve kurumsallaşması sürecini düzenler.

Bu iki düzlem arasındaki ilişki tek yönlü değildir. Ontolojik anlam ufku, iletişimsel süreçlerin işleyebileceği bir ortak anlama alanı sağlar. Eğer bireyler dünyayı radikal biçimde farklı anlam ufukları içinde deneyimliyorsa, geçerlilik iddialarının karşılıklı olarak anlaşılması ve sınanması zorlaşır. Öte yandan normatif iletişimsel yapı, ontolojik olarak açılan anlamın kamusal olarak paylaşılabılır ve sürdürülebilir hâle gelmesini sağlar. Bu nedenle anlam ufku ile meşruiyet mekanizması arasında karşılıklı bir bağımlılık söz konusudur: biri olmadan diğeri eksik kalır.

Bu karşılıklı bağımlılık, dijitalleşen kamusal iletişim ortamlarında daha belirgin hâle gelmiştir. Sosyal medya ve platform temelli iletişim, bireylerin anlam ufuklarını algoritmik filtreler ve ağ yapıları aracılığıyla yeniden çerçevelerken, aynı zamanda geçerlilik iddialarının dolaşım biçimlerini de dönüştürmektedir (Jungherr, Schroeder & Stier, 2023). Böylece anlamın belirleme koşulları ile meşruiyetin üretim koşulları aynı teknolojik ortam içinde eşzamanlı olarak değişmektedir. Örneğin, bir içeriğin geniş kitlelere ulaşması onun doğruluk ya da normatif geçerlilik iddialarının yeterince sınındığı anlamına gelmeyebilir; ancak bu içerik yine de kullanıcıların dünyayı algılama biçimlerini şekillendirerek ontolojik anlam ufuklarını etkileyebilir. Bu durum, ontolojik ve normatif düzlemlerin ayrıştırılamaz biçimde iç içe geçtiğini gösterir.

Bu bağlamda dil, dijital kamusal tartışmalarda hem deneyim ufuklarını kuran hem de meşruiyet süreçlerini örgütleyen merkezi bir yapı olarak ortaya çıkar. Ontolojik düzlem, bireylerin hangi içerikleri anlamlı bulacağını ve dünyayı hangi çerçeveler içinde deneyimleyeceğini belirlerken; iletişimsel düzlem, bu içeriklerin kamusal alanda nasıl gerekçelendirileceğini ve kabul göreceğini düzenler (Schlesinger, 2024; Trenz, 2024). Böylece iletişim, yalnızca mesajların dolaşımı değil, anlam ufuklarının ve normatif düzenin eşzamanlı inşası sürecine dönüşür.

Bu analiz, dilin kurucu rolünü tek boyutlu yaklaşımların ötesine taşır. Dil, ne yalnızca varoluşsal bir açılma süreci olarak kavranabilir ne de salt normatif uzlaşma prosedürlerinin aracı olarak görülebilir. Ontolojik anlam ufku ile iletişimsel meşruiyet mekanizması arasındaki kurucu ilişki, dilin insan deneyimindeki çok katmanlı işleyişini açıklar. Bu çerçeve, dijital kamusal tartışmaların hem anlam üretim dinamiklerini hem de meşruiyet sorunlarını birlikte ele almayı mümkün kılar. Nitekim iletişim kuramlarının dijital medya bağlamında yeniden yapılandığını vurgulayan çalışmalar, iletişim süreçlerindeki dönüşümün mevcut kuramsal sınırları genişleterek yeni teorik açıklıklar gerektirdiğini göstermektedir (Ergül, 2025). Bu doğrultuda,

ontolojik dil kavrayışı ile iletişimsel rasyonaliteyi birlikte ele alan yaklaşım, çağdaş iletişim ortamlarının karmaşık yapısını açıklamada bütüncül ve kuramsal olarak temellendirilebilir bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 1: Heidegger ve Habermas'ın Dil Anlayışlarının Karşılaştırmalı Analizi

Analitik Boyut	Heidegger: Dilin Ontolojik Ufku	Habermas: Dilin İletişimsel-Normatif Zemini
Kuramsal Düzey	Ontoloji (varlığın açığa çıkışı)	Eleştirel teori ve iletişim sosyolojisi
Dilin Temel Statüsü	Dil, anlamın belirlediği ontolojik ufuktur; dünya dilde açılır.	Dil, iletişimsel eylemin yapısal zemini ve uzlaşının koşuludur.
Açıklama Odağı	Anlamın nasıl mümkün olduğu (ontolojik koşullar)	Uzlaşımın ve meşruiyetin nasıl kurulduğu (normatif süreçler)
İletişim Anlayışı	İletişimden önce gelen anlam açılımı; dünyayla dilsel birlikte-olma	Karşılıklı anlama yönelen, geçerlilik iddiaları üzerinden işleyen eylem
Anlamın Kuruluşu	Anlam, varlığın açığa çıkma sürecinde dilsel olarak belirir.	Anlam, yaşam dünyası içinde iletişimsel etkileşim yoluyla kurulur.
Özne Konumu	Özne, dilsel anlam ufku içinde dünyayla birlikte-var-olan (Mitsein) bir varlıktır.	Özne, geçerlilik iddiaları sunan ve iletişimsel eyleme katılan aktördür.
Toplumsallıkla İlişki	Dil, toplumsal kurumları açıklamayı amaçlamaz; ancak birlikte-olma ufkunu açar.	Dil, toplumsal koordinasyonun ve kamusal alanın normatif temelidir.
Normatif Boyut	Normatif kuram geliştirmez; soruşturma ontolojik yönelime odaklanır	Geçerlilik iddiaları (doğruluk, doğrulukluk, içtenlik) normatif yapıyı kurar.

Analitik Boyut	Heidegger: Dilin Ontolojik Ufku	Habermas: Dilin İletişimsel-Normatif Zemini
Temel Metinler	On the Way to Language; Being and Time	The Theory of Communicative Action; Knowledge and Human Interests
Kuramsal Sınırlılık	Ontolojik soyutluk; kurumsal analiz sınırlı	İdeal iletişim koşullarının tarihsel-toplumsal gerçeklikten sapma riski
Bu Çalışmadaki İşlevi	Anlamın belirme ufkunu sağlar.	Anlamın kamusal meşruiyet kazanma mekanizmasını açıklar.

Tablo 1'e göre, Martin Heidegger ve Jürgen Habermas'ın dil anlayışları, birbirini dışlayan iki kuramdan ziyade dilin farklı açıklama düzeylerine odaklanan tamamlayıcı perspektifler sunmaktadır. Heidegger'de dil, anlamın ortaya çıktığı ontolojik ufuk olarak konumlanır; insanın dünyayla kurduğu ilişki dilsel bir açılma süreci içinde gerçekleşir ve anlam bu açılımın kendisidir. Bu düzlem, iletişimsel süreçlerin ön-koşulunu oluşturan anlam zemininin nasıl mümkün olduğunu açıklar. Buna karşılık Habermas'ta dil, iletişimsel eylemin yapısal zemini ve toplumsal uzlaşının normatif koşulu olarak ele alınır; geçerlilik iddiaları üzerinden işleyen iletişimsel rasyonalite, anlamın kamusal alanda sınanmasını ve meşruiyet kazanmasını sağlar.

Bu karşılaştırma, dilin çift katmanlı kurucu rolünü görünür kılar: Ontolojik düzlem, anlamın belirme ufkunu sağlarken, iletişimsel-normatif düzlem bu anlamın toplumsal dolaşımını ve kurumsallaşmasını düzenler. Heidegger'in yaklaşımı anlamın varoluşsal koşullarını, Habermas'ın yaklaşımı ise bu anlamın nasıl paylaşıldığını, gerekçelendirildiğini ve toplumsal olarak tanındığını açıklar. Dolayısıyla tablo, dilin yalnızca iletişimsel bir araç ya da yalnızca ontolojik bir açılım olarak kavranamayacağını; insan deneyiminde hem dünyayı açan hem de kamusal düzeni kuran bir yapı olarak işlediğini göstermektedir. Bu bütüncül okuma, dijitalleşen kamusal tartışmalarda ortaya çıkan anlam üretimi ve meşruiyet sorunlarını birlikte ele alabilen bir teorik çerçeve sunmaktadır.

4. Sonuç

Bu çalışma boyunca yürütülen kuramsal çözümleme, dilin sosyal bilimlerde sıklıkla varsayılan işlevsel ve normatif sınırlarının, çağdaş iletişim koşullarını açıklamakta yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Özellikle dijitalleşen kamusal iletişim ortamlarında gözlemlenen anlam çoğulluğu, algısal parçalanma, meşruiyet krizleri ve uzlaşma zorlukları, dilin yalnızca iletişimsel eylemin bir aracı olarak ele alınmasının açıklayıcı gücünü sınırlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, dili hem ontolojik bir anlam ufku hem de normatif bir meşruiyet mekanizması olarak birlikte ele almanın, güncel toplumsal ve iletişimsel fenomenleri anlamada daha kapsamlı bir teorik çerçeve sunduğunu göstermektedir.

Heideggerci ontolojik yaklaşım, dilin insanın dünyayla kurduğu ilişkinin dışsal bir aracı değil, bu ilişkinin kurucu zemini olduğunu ortaya koyar. Anlam, bu perspektifte, iletişim sürecinde sonradan üretilen bir içerik değil; insanın dünyada-olma hâlinin dilsel olarak açılmasıyla birlikte beliren bir ufuktur. Bu ontolojik kavrayış, anlamın neden her zaman tarihsel, bağlamsal ve deneyimsel olduğunu açıklarken; iletişimsel süreçlerdeki anlaşmazlıkların, yalnızca normatif uyumsuzlıklardan değil, farklı anlam ufuklarından da kaynaklanabileceğini görünür kılar. Dijital iletişim bağlamında bu durum, kullanıcıların aynı söylemsel içerikle karşılaşmalarına rağmen bütünüyle farklı anlamlandırma biçimleri geliştirmelerini açıklamada kritik bir rol oynar.

Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı ise bu ontolojik zeminin üzerinde işleyen normatif bir düzeni analiz eder. Dil burada, geçerlilik iddialarının ileri sürüldüğü, sınındığı ve kabul ya da reddedildiği kamusal bir eylem alanıdır. Meşruiyet, bu çerçevede, güç ya da otoriteden değil; gerekçelendirilmiş uzlaşmadan türemektedir. Ancak dijital kamusal alanlarda iletişimsel rasyonalitenin varsaydığı koşullar eşit katılım, gerekçelendirme, karşılıklılık çoğu zaman algoritmik seçicilik, hız ve duygulanımsal yoğunluk nedeniyle aşınmaktadır. Bu durum, Habermasçı modelin normatif gücünü ortadan kaldırmaz; tersine, dijital iletişimin hangi noktalarda bu normatif ideallerden saptığını teşhis etmeyi mümkün kılar.

Çalışmanın kuramsal katkısı tam da bu noktada belirginleşmektedir. Heidegger'in ontolojik derinliği ile Habermas'ın normatif iletişim çerçevesi birlikte ele alındığında, dijital kamusal tartışmaların yalnızca “yanlış bilgi”, “kutuplaşma” ya da “iletişim krizi” kavramlarıyla açıklanamayacağı görülmektedir. Asıl sorun, anlamın belirleme koşulları ile meşruiyetin üretim

mekanizmalarının eşzamanlı olarak dönüşmesidir. Dijital platformlar, bir yandan bireylerin dünyayı deneyimleme ve anlamlandırma biçimlerini yeniden çerçevelerken; diğer yandan bu deneyimlerin hangi ölçütlerle kamusal olarak kabul göreceğini belirleyen normatif süreçleri dönüştürmektedir. Bu çift yönlü dönüşüm, ontolojik ve iletişimsel düzlemlerin birbirinden koparılamaz biçimde iç içe geçtiğini göstermektedir.

Bu bağlamda Heidegger'e yöneltilen "aşırı soyutluk" eleştirisi ile Habermas'a yöneltilen "aşırı rasyonalizm" eleştirisi, bu çalışmada birbirini dengeleyen iki açıklama düzeyi olarak yeniden yorumlanmaktadır. Heidegger'in ontolojik dili, normatif düzenin üzerinde işlediği anlam zeminini açarken; Habermas'ın iletişimsel rasyonalitesi, bu anlamın kamusal alanda nasıl sınındığını ve meşruiyet kazandığını açıklar. Ontolojik düzlem olmadan iletişimsel uzlaş mekanikleşir; normatif iletişim olmadan ontolojik anlam toplumsal olarak paylaşılamaz. Dolayısıyla iki yaklaşım arasındaki gerilim, bir kuramsal çelişki değil, açıklama düzeylerinin farklılığına işaret etmektedir.

Bu sonuç, iletişim sosyolojisi açısından önemli bir kuramsal genişlemeye işaret eder. Dilin yalnızca söylem analizi, normatif düzenleme ya da medya etkileri bağlamında ele alınması, insan deneyiminin derinliğini ve anlam üretiminin varoluşsal boyutunu göz ardı etmektedir. Ontolojik dil kavrayışının iletişim kuramına dâhil edilmesi, iletişimsel süreçlerin neden her zaman öngörülemez, bağlamsal ve deneyimsel olduğunu açıklamaya imkân tanır. Özellikle dijital kamusal alanlarda görülen hızlı anlam kaymaları, duygulanımsal tepkiler ve meşruiyet tartışmaları, bu ontolojik zeminden bağımsız düşünüldüğünde indirgemeci kalmaktadır.

Bu çalışmanın sunduğu çerçeve, dijital iletişim araştırmalarında yeni bir kuramsal yönelim önermektedir: Dijital kamusal tartışmalar, ne yalnızca normatif-demokratik ideallerin başarısızlığı ne de teknolojik determinizmle açıklanmalıdır. Aksine, bu tartışmalar, anlam ufuklarının ve meşruiyet mekanizmalarının birlikte yeniden kurulduğu ontolojik-iletişimsel alanlar olarak ele alınmalıdır. Bu perspektif, iletişim çalışmalarını yalnızca düzenleyici ya da eleştirel değil, aynı zamanda ontolojik olarak da derinleştirir.

Son olarak, bu çalışmanın sınırlılıkları ve geleceğe dönük açılımları da bu bağlamda değerlendirilmelidir. Burada önerilen ontolojik-iletişimsel çerçeve, kuramsal bir model sunmaktadır; bu modelin dijital iletişim pratikleri üzerindeki açıklayıcı gücü, ileride yapılacak ampirik çalışmalarla sınanabilir.

Algoritmik görünürlük, platform yönetişimi, çevrimiçi kamusal tartışmalar ve dijital aktivizm gibi alanlar, bu çift katmanlı dil anlayışının somut analizler için verimli bir zemin sunduğunu göstermektedir. Böylece dil, hem insanın dünyayla kurduğu ilişkinin hem de toplumsal düzenin inşasının merkezinde yer alan temel bir fenomen olarak daha kapsamlı biçimde kavranabilir.

KAYNAKÇA

- Beaney, M. (2013). *The Oxford handbook of the history of analytic philosophy*. Oxford University Press.
- Bohman, J. (1999). *Communication, ethics, and modernity: Essays on Jürgen Habermas's pragmatics of communication*. MIT Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard University Press.
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality*. Polity Press.
- Dahlstrom, D. O. (1995). *Heidegger's philosophy of language*. Yale University Press.
- Ergül, N. (2025). İletişim kuramlarının işlevsellik açısından karşılaştırmalı analizi. *Dokuz eylül üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 27(2), 755-772.
- Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter*. Cambridge University Press.
- Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text*, 25/26, 56–80.
- Fuchs, C. (2021). *Social media: A critical introduction* (3rd ed.). Sage.
- Gadamer, H.-G. (1975). *Truth and method* (J. Weinsheimer & D. G. Marshall, Trans.). Continuum.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action, Vol. 1: Reason and the rationalization of society* (T. McCarthy, Trans.). Beacon Press.
- Habermas, J. (2006). Political communication in media society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension? *Communication Theory*, 16(4), 411–426.
- Heidegger, M. (1971). *On the way to language* (P. D. Hertz, Trans.). Harper & Row.

- Inwood, M. (1999). *A Heidegger dictionary*. Blackwell.
- McCarthy, T. (1991). *Rationality and relativism: Habermas's discourse theory*. MIT Press.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The platform society: Public values in a connective world*. Oxford University Press.